

Les 8 Catullus en Horatius

1 Verliefd

Ille mi par esse deo videtur,
ille, si fas est, superare divos,
qui sedens adversus identidem te
spectat et audit

5 dulce ridentem, misero quod omnes
eripit sensus mihi: nam simul te,
Lesbia, aspexi, nihil est super mi
vocis in ore,
lingua sed torpet, tenuis sub artus
10 flamma demanat, sonitu suo

tintinnant aures, gemina teguntur

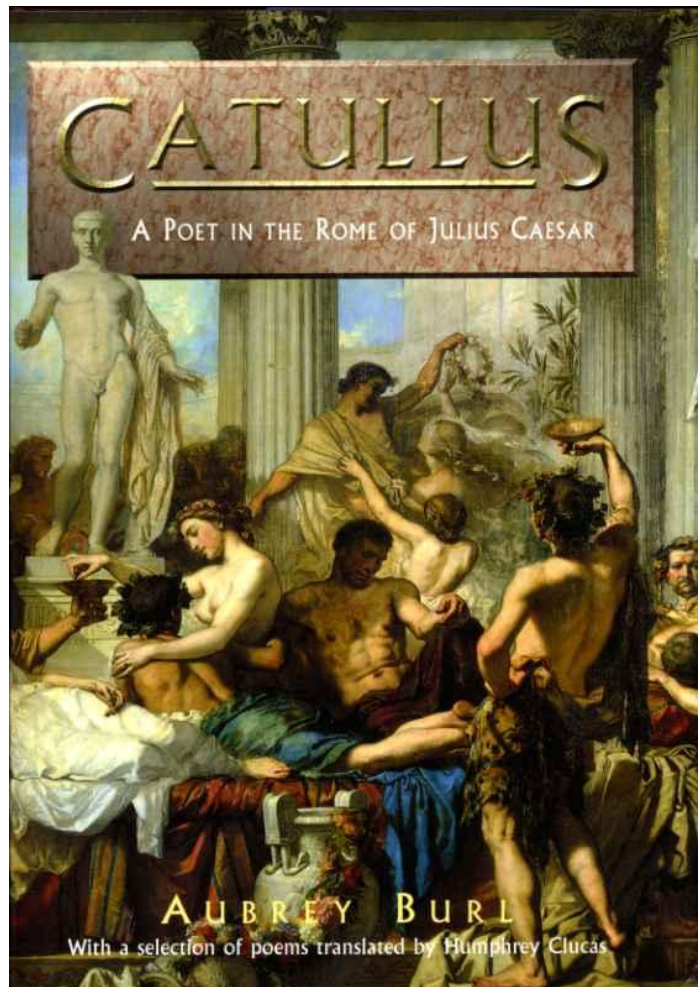
lumina nocte.

Otium, Catulle, tibi molestum est:

otio exultas nimiumque gestis:

15 otium et reges prius et beatas

perdidit urbes. *Carmen 51*

Sappho, fragment 31 :

φαίνεται μοι κῆνος ἴσος θεοῖσιν
ἔμμεν' ὤνηρ ὅττις ἐνάντιάς τοι
ἰσδάνει, καὶ πλάσιον ἄδου φωνεῖ-
σας ὑπακούει

Gelukkig als de goden lijkt
mij de man die vlak
tegenover jou zit, en luistert
naar je mooie stem

καὶ γελαάσας ἰμέροεν, τό μ' ἦ μὰν
καρδίαν ἐν στήθεσιν ἐπτόησεν·
ὡς γὰρ ἔς σ' ἴδω βροχέ' ὡς με φώνη-
σ' οὐδὲν ἔτ' εἴκει,

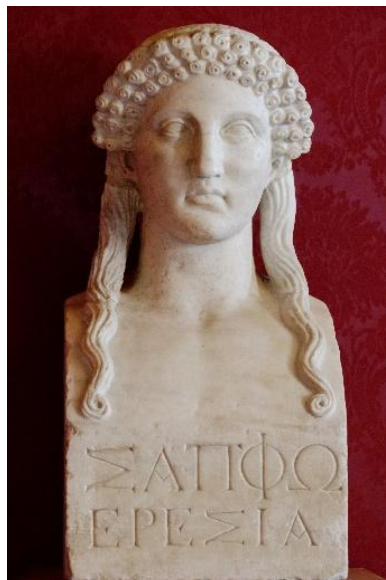
en lieve lach, zodat plots
mijn hart in mijn borst bonst;
zodra ik naar je kijk,
stokt mijn stem,

ἀλλὰ καὶ μὲν γλῶσσα μ' ἔαγε, λέπτον
δ' αὐτίκα χρῶ πῦρ ὑπαδεδρόμηκεν
ὀππάτεσσι δ' οὐδὲν ὄρημμ', ἐπιρρόμ-
βεισι δ' ἄκουαι,

mijn tong is gebroken,
een licht vuur loopt door
mijn huid, ik zie niets meer,
mijn oren suizen

κάδ δέ μ' ἴδρωσ κακχέεται τρόμος δὲ
παῖσαν ἄγρει, χλωροτέρα δὲ ποίας
ἔμμι, τεθνάκην δ' ὀλίγω 'πιδεύης
φαινομ' ἔμ' αὐτὰ·
ἀλλὰ πᾶν ὀλματον ἐπεὶ †καὶ πένητα†

zweet stroomt van mij af,
een beven bevangt me,
ik ben groener dan gras
het lijkt of ik dood ga;
maar alles is te dragen als...

2 Musje van mijn meisje

Passer, deliciae meae puellae,

quicum ludere, quem in sinu tenere,

cui primum digitum dare appetenti

et acres solet incitare morsus,

5 cum desiderio meo nitenti

carum nescio quid lubet iocari,

et solaciolum sui doloris,

credo, ut tum gravis acquiescat ardor:

tecum ludere sicut ipsa possem

10 et tristes animi levare curas! *Carmen 2*

3 Lesbia's musje is gestorven

Lugete, o Veneres Cupidinesque,

et quantum est hominum venustiorum:

passer mortuus est meae puellae,

passer, deliciae meae puellae,

5 quem plus illa oculis suis amabat.

Nam mellitus erat suamque norat

ipsam tam bene quam puella matrem,

nec sese a gremio illius movebat,

sed circumsiliens modo huc modo illuc

10 ad solam dominam usque pipiabat;

qui nunc it per iter tenebricosum

illuc, unde negant redire quemquam.

At vobis male sit, malae tenebrae

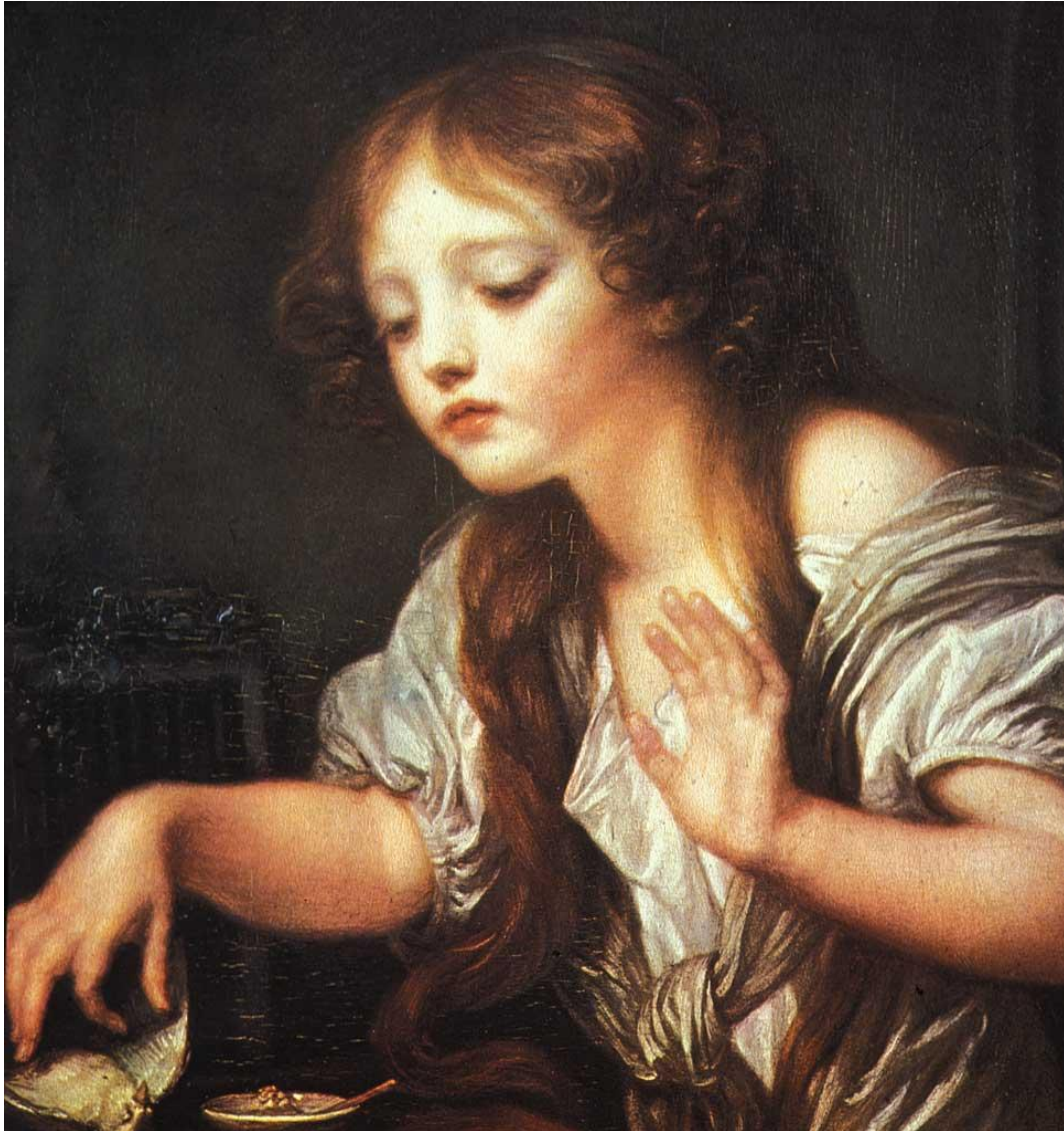
Orci, quae omnia bella devoratis:

15 tam bellum mihi passerem abstulistis.

O factum male! O miselle passer!

Tua nunc opera meae puellae

flendo turgiduli rubent ocelli. *Carmen 3*

4 Ze houdt van mij

Lesbia mi dicit semper male nec tacet umquam

de me: Lesbia me, dispeream, nisi amat.

Quo signo? Quia sunt totidem mea: deprecor illam

assidue, verum dispeream, nisi amo. *Carmen 92*

5 Oneindig veel kussen

Vivamus, mea Lesbia, atque amemus,

rumoresque senum severiorum

omnes unius aestimemus assis!

Soles occidere et redire possunt;

5 nobis cum semel occidit brevis lux,

nox est perpetua una dormienda.

Da mi basia mille, deinde centum,

dein mille altera, dein secunda centum,

deinde usque altera mille, deinde centum.

10 Dein, cum milia multa fecerimus,

conturbabimus illa, ne sciamus,

aut ne quis malus invidere possit,

cum tantum sciat esse basiorum. *Carmen 5*

6 Lesbia is de mooiste

Salve, nec minimo puella naso

nec bello pede nec nigris ocellis

nec longis digitis nec ore sicco

nec sane nimis elegante lingua,

5 decoctoris amica Formiani.

Ten provincia narrat esse bellam?

Tecum Lesbia nostra comparatur?

O saeculum insipiens et infacetum! *Carmen 43*

7 Van je vrienden moet je het hebben

Rufe, mihi frustra ac nequiquam credite amice,

(Frustra? Immo magno cum pretio atque malo),

sicine subrepsti mi, atque intestina perurens

ei misero eripuisti omnia nostra bona?

5 Eripuisti, eheu nostrae crudele venenum

vitae, eheu nostrae pestis amicitiae. *Carmen 77*

8 Vrouwen zijn niet te vertrouwen

Nulli se dicit mulier mea nubere malle

quam mihi, non si se Iuppiter ipse petat.

Dicit; sed mulier Cupido quod dicit amanti,

in vento et rapida scribere oportet aqua. *Carmen 70*

9 Haat en liefde

Odi et amo. Quare id faciam, fortasse requiris?

Nescio, sed fieri sentio et excrucior. *Carmen 85*

10 Aan lager wal

Caeli, Lesbia nostra, Lesbia illa,

illa Lesbia, quam Catullus unam

plus quam se atque suos amavit omnes,

nunc in quadriuis et angiportis

5 glubit magnanimi Remi nepotes. *Carmen 58*

11 Voorbij

Miser Catulle, desinas ineptire,

et quod vides perisse, perditum ducas.

Fulsere quondam candidi tibi soles,

cum ventitabas, quo puella ducebat

5 amata nobis, quantum amabitur nulla.

Ibi illa multa cum iocosa fiebant,

quae tu volebas nec puella nolebat,

fulsere vere candidi tibi soles.

Nunc iam illa non vult: tu quoque impotens, noli,

10 nec, quae fugit, sectare, nec miser vive,

sed obstinata mente perfer, obdura.

Vale, puella. Iam Catullus obdurat,

nec te requiret nec rogabit invitam.

At tu dolebis, cum rogaberis nulla.

15 Scelestas, vae te, quae tibi manet vita?

Quis nunc te adibit? Cui videberis bella?

Quem nunc amabis? Cuius esse diceris?

Quem basiabis? Cui labella mordebis?

At tu, Catulle, destinatus obdura. *Carmen 8*

12 Chloë

Vitas hinuleo me similis, Chloe,

quaerenti pavidam montibus aviis

matrem non sine vano

aurarum et silvae metu.

5 Nam seu mobilibus veris inhorruit

adventus foliis seu virides rubum

dimovere lacertae,

et corde et genibus tremit.

Atqui non ego te, tigris ut aspera

10 Gaetulusve leo, frangere persequor:

tandem desine matrem

tempeſtiva ſequi viro. *Ode* 1.23

13 Uitgediend

Vixi puellis nuper idoneus
et militavi non sine gloria:
nunc arma defunctumque bello
barbiton hic paries habebit,

5 laevum marinae qui Veneris latus
custodit. Hic, hic, ponite lucida
funalia et vectes et arcus,
oppositis foribus minaces.

O quae beatam diva tenes Cyprum et
10 Memphin carentem Sithonia nive,
regina, sublimi flagello
tange Chloen semel arrogantem. *Ode 3.26*

14 Laat me erin!

Extremum Tanain si biberes, Lyce,
saevo nupta viro, me tamen asperas
porrectum ante fores obicere incolis
plorares Aquilonibus.

5 Audis, quo strepitu ianua, quo nemus
inter pulchra satum tecta remugiat
ventis et positas ut glaciet nives
puro numine Iuppiter?

Ingratam Veneri pone superbiam,
10 ne currente retro funis eat rota:
non te Penelopen difficilem procis
Tyrrhenus genuit parens.

O quamvis neque te munera nec preces

nec tinctus viola pallor amantium

15 nec vir Pieria paelice saucius

curvat, supplicibus tuis

parcas, nec rigida mollior aesculo

nec Mauris animum mitior anguibus.

Non hoc semper erit liminis aut aquae

20 caelestis patiens latus. *Ode 3.10*

Les 13 Horatius, politiek en moralistisch dichter

1 Bij de dood van Cleopatra

Nunc est bibendum, nunc pede libero

pulsanda tellus, nunc Saliaribus

ornare pulvinar deorum

tempus erat dapibus, sodales.

5 Antehac nefas depromere Caecubum

cellis avitis, dum Capitolio

regina dementes ruinas

funus et imperio parabat

contaminato cum grege turpium

10 morbo virorum, quidlibet impotens

sperare fortunaque dolci

ebria. Sed minuit furorem

vix una sospes navis ab ignibus

mentemque lymphatam Mareotico

15 redegit in veros timores

Caesar ab Italia volantem

remis adurgens, accipiter velut

molles columbas aut leporem citus

venator in campis nivalis

20 Haemoniae, daret ut catenis

fatale monstrum; quae generosius

perire quaerens nec muliebriter

expavit ensem nec latentes

classe cita reparavit oras,

25 ausa et iacentem visere regiam

vultu sereno, fortis et asperas

tractare serpentes, ut atrum

corpore combiberet venenum,

deliberata morte ferocior

30 saevis Liburnis scilicet invidens

privata deduci superbo

non humilis mulier triumpho. Ode 1.37

2 De Soracte-ode

Vides ut alta stet nive candidum

Soracte, nec iam sustineant onus

silvae laborantes, geluque

flumina constiterint acuto?

5 Dissolve frigus ligna super foco

large reponens atque benignius

deprome quadrimum Sabina,

o Thaliarche, merum diota.

Permitte divis cetera, qui simul

10 stravere ventos aequore fervido

deproeliantes, nec cupressi

nec veteres agitantur orni.

Quid sit futurum cras, fuge quaerere et

quem Fors dierum cumque dabit, lucro

15 appone, nec dulces amores

sperne, puer, neque tu choreas,

donec virenti canities abest

morosa. Nunc et Campus et areae

lenesque sub noctem susurri

20 composita repetantur hora,

nunc et latentis proditor intimo

gratus puellae risus ab angulo

pignusque dereptum lacertis

aut digito male pertinaci. *Ode 1.9*

3 Onweer bij heldere hemel

Parcus deorum cultor et infrequens

insanientis dum sapientiae

consultus erro, nunc retrorsum

vela dare atque iterare cursus

5 cogor relectos. Namque Diespiter

igni corusco nubila dividens

plerumque, per purum tonantes

egit equos volucremque currum,

quo bruta tellus et vaga flumina,

10 quo Styx et invisi horrida Taenari

sedes Atlanteusque finis

concutitur. Valet ima summis

mutare et insignem attenuat deus,

obscura promens. Hinc apicem rapax

15 Fortuna cum stridore acuto

sustulit, hic posuisse gaudet. *Ode 1.34*

4 Carpe diem

Tu ne quaesieris (scire nefas), quem mihi, quem tibi

finem di dederint, Leuconoe, nec Babylonios

temptaris numeros. Ut melius, quidquid erit, pati!

Seu plures hiemes seu tribuit Iuppiter ultimam,

5 quae nunc oppositis debilitat pumicibus mare

Tyrrhenum, sapias: vina liques et spatio brevi

spem longam reseces. Dum loquimur, fugerit invida

aetas: carpe diem, quam minimum credula postero. *Ode 1.11*

Gaius Valerius Catullus : * ± 84 v.C. , † 54 v.C.

Carmina (116 stuks)

Over het leven van Catullus is weinig met zekerheid bekend. Hij werd tussen 84 en 77 v.Chr. geboren in Verona, en bij het Gardameer, in Sirmione, dat hij in zijn gedichten bezong, kan men nu nog de *Villa di Catullo* bezoeken (in werkelijkheid de ruïnes van een villa uit de 1e eeuw ná Chr.). Catullus behoorde tot een gegoede familie, zodat hij naar Rome kon trekken om er zijn studies te voltooien. Daar sloot hij zich aan bij de nieuwe ‘experimentele’ richting van de *poetae novi* of *neoteri*: een groep opkomende dichters die geïnspireerd waren door de Alexandrijnse dichters en niets moesten weten van de oubollige, al te ernstige Oud-Latijnse poëzie. Catullus noemde zichzelf dan ook een *poeta novus* (nieuwe dichter). Hij was alleszins de meest getalenteerde uit deze literaire kring.

In Rome genoot Catullus als rijke *bon vivant* met volle teugen van het leven. Zo werd hij hopeloos verliefd op **Clodia**, de frivole echtgenote van **Quintus Metellus Celer** (stadhouder van Gallia Cisalpina), en een zuster van de beruchte demagoog en tribunos plebis **Clodius**. Deze weinig eerbare dame zou weldra het leven van de jonge dichter domineren en zelfs verwoesten. (Niet alleen het leven van Catullus trouwens: zij had wel meer minnaars, die ze na verloop van tijd zonder scrupules dumpte. Metellus zelf, te veel in beslag genomen door de uitbouw van zijn politieke carrière, was zich van geen kwaad bewust.) Zij was vermoedelijk Catullus’ voornaamste inspiratiebron voor zijn liefdesgedichten, waarin hij haar met een schuilnaam Lesbia noemt - wat niet “Lesbische” wil zeggen - als hulde aan de dichteres Sappho van het Griekse eiland Lesbos. In de gedichten beschreef hij alle fasen van hun wispelturige relatie: de eerste verliefdheid, de liefde en de nasleep. Catullus’ bekendste gedichten, *Odi et Amo* en *Ille mi par esse deo videtur*, horen bij deze groep gedichten. De relatie kende ups en downs, en eindigde in het jaar 58 voor Christus. In de volgende jaren ondernam hij in het gezelschap van de toenmalige stadhouder van Bithynië een lange reis door Klein-Azië, waar hij het graf van zijn broer bezocht, die in de buurt van Troje tijdens militaire dienst was overleden en begraven. Catullus overleed zelf ook op jonge leeftijd, tussen 54 en 47 v.Chr. Het is niet duidelijk wat de doodsoorzaak was.

Quintus Horatius Flaccus : * 8 december 65 v.C. , † 27 november 8 v.C.

Epodae (Epoden), Sermones (Satiren), Carmina (Oden), Epistulae, Ars Poetica, Carmen Saeculare.

Horatius werd geboren op 8 december 65 v.Chr. Zijn vader, Flaccus, was een vrijgelaten gemeenteslaaf in de Romeinse kolonie *Venusia*, nu Venosa, gelegen langs de Via Appia op de grens tussen Apulië en Lucanië. De vader van Horatius bezat enig land en had in korte tijd een behoorlijk vermogen vergaard met het ontvangen van heffingen. De naam van Horatius' moeder is niet bekend, waarschijnlijk stierf ze bij of kort na zijn geboorte, want zij wordt nooit in zijn werken vermeld. Hoewel Horatius een man van de wereld was, was hij niet ambitieus voor publieke erkenning. Horatius was vooral geïnteresseerd in het verbeteren en hervormen van de Latijnse poëzie.

Horatius was klein en dik, zoals hij zichzelf in zijn satiren beschrijft, en door Augustus in een brief: "Onysius bracht mij jouw boekje. Ik ben er heel tevreden over, ook al vind ik het jammer, dat het zo klein is. Je wekt bij mij de indruk, dat je bang bent, dat jouw boekjes groter zijn dan jij zelf bent. Maar jij mist lengte, geen omvang. Je mag dus best in de breedte schrijven; dan wordt de omtrek van jouw boekrol zeer kolossaal, zoals die van je buik."

Op zijn tiende ging Horatius met zijn vader naar Rome. Daar kreeg hij een uitstekende opvoeding, zoals normaal alleen de zonen van patriciërs of senatoren die kregen. Zijn leermeester in Rome was Orbilius. Orbilius gebruikte graag zweepslagen om te zorgen dat zijn studenten Livius zouden bestuderen. In 45 v.Chr. ging hij naar Athene om zich er te verdiepen in de Griekse cultuur en de wijsbegeerte. Horatius ging *grammatica* en *retorica* volgen. Hij studeerde er tevens filosofie, waarvoor hij onder andere luisterde naar de lezingen van Cratippus van Pergamum. Dit dus allemaal dankzij zijn vader. In Athene ontmoette Horatius Marcus **Brutus**, die pas Caesar had vermoord en daar jonge Romeinse soldaten aan het ronselen was voor de strijd tegen Octavianus en Antonius. Horatius sloot zich bij hen aan en werd tot krijgstriebuun in het leger van Brutus benoemd. Hiervoor moest hij zijn studie onderbreken. Hij nam deel aan de veldslag bij Philippi in 42 v.Chr., waarin Octavianus en Antonius Brutus versloegen.

Na deze nederlaag kon Horatius dankzij amnestie ontkomen en keerde hij terug naar Italië. Hij kreeg na het debacle van Philippi een functie als stafofficier. Hij vestigde zich uiteindelijk in Rome, want het land van zijn vader was onteigend toen die was gestorven, terwijl hij in het kamp van de verliezers verkeerde. In Rome kreeg hij een goede baan op het ministerie van Financiën. Als geletterd man ging hij bij de schatkist werken als klerk (*scriba quaestorius*), maar heel tevreden was hij niet met dit beroep. In deze periode schreef hij zijn eerste poëzie. Horatius schiep een nieuw genre, de levensbeschouwelijke brief in dichtvorm.

Zijn eerste dichtwerk was een bundel gedichten, een boekrol met tien **Satiren**. Deze boekrol kwam uit toen Horatius dertig jaar oud was.

De *Satiren* gingen over morele en maatschappelijke kwesties, waarbij Horatius zich voordoet als een man van het midden. Een voorbeeld uit de *Satiren*: Geniet, maar drink met mate, zorg ervoor dat je seksueel aan je trekken komt, maar vermijd hoeren en gehuwde vrouwen, wees tegenover je lezers bot noch onderdanig. Lange tijd polijste hij zijn gedichten (*limae labor*, 'het werk van de vijl') voordat hij ze publiceerde. Horatius zelf zegt, dat de *Satiren* geen gedichten zijn, maar één gedicht verwekt door een menselijke inspiratie en een stem met sublieme geluiden.

Taalnuancering heeft Horatius opgedaan in wijze gesprekken tijdens zijn schoolcarrière en studietijd. Het werk *Satiren* laat de gedachten van een elegante, zeer geleerde man van de wereld zien. Ook schreef Horatius **Epoden**, die uit iambische disticha bestaan. Dit werd in 30 v. Chr gepubliceerd. De gedichten werden door Horatius zelf **iambi** genoemd. Jambische verzen zijn verzen waarbij een lange regel afgewisseld wordt met een korte regel. Horatius leverde in zijn werken veel kritiek. Zijn grootste bijdrage in het geven van literaire kritiek is zijn **Ars poetica**.

Zijn literaire talent werd snel opgemerkt, en rond 38 v.Chr. werd hij opgenomen in de literaire kring rond **Maecenas**, nadat hij door Vergilius ingeleid was. Maecenas schonk de dichter Horatius 33 v.Chr. een villa, inclusief een groot landgoed, in de bergen in de buurt van de Tiber. Daar zou hij zich bijna de rest van zijn leven bezighouden met zijn poëzie. Zijn huis is te zien bij het kleine bos van Tibur. Toen in 19 v.Chr. twee van zijn beste vrienden, Vergilius en Rufus, stierven, bleef hij ontroostbaar achter als enige van een grote generatie dichters.

In 17 v.Chr. kreeg Horatius de eer om de officiële hymne te mogen schrijven voor het door Augustus ingestelde eeuwfeest **Carmen Saeculare** (een hymne is een verheven lofzang op een bepaald onderwerp). Dit werd door een koor van 27 jongens en 27 meisjes gezongen.

In zijn werk is Horatius veel beïnvloed door Griekse voorbeelden (vooral door archaïsche dichters zoals Archilochus van Paros, Alcaeus van Mytilene en Sappho van Lesbos). Toch laat zijn eigen inspiratie, op inhoudelijk en op stilistisch vlak, hem ver boven het niveau van de imitator uitsteken. Vooral in de 'vorm' is hij zeer geleerd. Horatius' stijl onderscheidt zich door een grote afwisseling, van ernstig en plechtig taalgebruik tot bijna onbeduidende spreektaal. Het woordgebruik is erg precies en daardoor past de formulering steeds perfect.

Tijdens zijn leven werden Horatius' werken gewaardeerd. Nog voor hij stierf, werden zijn **Carmina**, liederen, een schooltekstboek. Hij had toen weinig navolgers van zijn lyrische vormen. Tijdens de Middeleeuwen werd Horatius ijverig bestudeerd, zowel in als buiten de scholen. In de Middeleeuwen was Horatius vooral populair om zijn moraliserende **Sermones** en **Epistulae**. De *Carmina* werden toen niet zoveel gelezen, hoewel een Duitse geleerde een

componist ertoe aanzette om 19 oden op muziek te zetten, zodat de studenten ze elke dag konden zingen aan het eind van de lessen.

In 8 v.Chr. stierf Maecenas. Horatius overleed negenenvijftig dagen later op 57-jarige leeftijd op 27 november 8 v.Chr.. Hij had Augustus tot erfgenaam benoemd, in het openbaar, omdat hij door zijn ziekte niet meer in staat was een testament te ondertekenen. Hij is begraven en bijgezet aan de rand van de *Esquilinus*, naast de grafheuvel van Maecenas.

